

PAPER DETAILS

TITLE: KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK VE FIRMA PERFORMANSI

AUTHORS: Ajar ALPARSLAN,Mehmet AYGÜN

PAGES: 435-448

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/194357>

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK VE FİRMA PERFORMANSI

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND FIRM PERFORMANCE

Arş.Gör. Ajar ALPARSLAN¹
Yrd.Doç.Dr. Mehmet AYGÜN²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) ile firma performansı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)'ye kayıtlı 117 firmanın 2009-2010 yıllarına ilişkin verileri incelenmiştir. Çalışmada regresyon ve korelasyon analizlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada firma performans göstergesi olarak biri muhasebe temelli (öz sermaye karlılığı-ROE) diğeri piyasa temelli (Tobin's q) olmak üzere iki değişken kullanılmıştır. Çalışmada temel bağımsız değişken olarak KSS kullanılmıştır. KSS göstergesi olarak da firmaların ilgili yıllarda yapmış oldukları bağış ve yardımlar esas alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda KSS ile firma performansı göstergeleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu pozitif ilişki Tobin's q ile istatistiksel olarak anlamlıdır.

ABSTRACT

This study aims to investigate the relationship between Corporate Social Responsibility (CSR) and firm performance. For this purpose, 117 of Istanbul Stock Exchange (ISE) firms' data, covering the years 2009-2010, are analyzed with regression and correlation analysis. In this study CSR is used as main independent variable whereas two independent variables, ROE (return on equity) and Tobin's q, are used as firm performance indicators. charities and donations of firms are taken as indicators of CSR. The result of the analysis indicate that there's a positive relationship between CSR an firm performance and this positive relationship is significant with Tobin's q.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Firma Performansı, ROE
Keywords: Corporate Social Responsibility, firm performance, ROE

¹ Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

² Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

1. GİRİŞ

Küreselleşmeyle birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinin akıl almaz gelişimi, beraberinde sınırların kalktığı yeni bir rekabet ortamı ve bu ortamda yeni kuralların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dünyadaki bu hızlı değişim, işletmeler açısından da oyunun kurallarını değiştirmekte ve daha karmaşık bir hale getirmektedir. İşletmeler günümüzde sadece ekonomik amaçları olan kurumlar olmaktan çıkmış, toplumun gelişme ve kalkınması, sürdürülebilir ekonomi, çevre, insan hakları gibi konular için aktif unsurlar olmak durumunda kalmışlardır. İşte bu yeni düzende işletmelerin ekonomik amaçları yanında üstlendikleri bu yeni sorumlulukları, sosyal sorumlulukları olarak adlandırılmaktadır.

Klasik anlamda büyümek ve yaşamlarını devam ettirebilmek için kar etmeyi tek hedef olarak seçen işletmelerin, günümüz koşullarında sadece ürettikleri mal ve hizmetlerin getirileriyle büyümeyi hedeflemeleri neredeyse imkansız hale gelmiştir. Birer açık sistem olan ve çevrelerindeki bütün gelişmelerden etkilenen işletmeler, kalkınmalarının ve büyümelerinin çevresel unsurlardan bağımsız gerçekleşmeyeceğini fark ederek toptan bir kalkınmayı hedeflemektedirler. Bunu yapmalarının yolu ise üzerlerine düşen sosyal sorumluluklarını gerçekleştirmelerinden geçmektedir.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) kavramının gelişimi ve önemine paralel olarak, KSS ile firma performansı arasındaki ilişki gerek stratejik yönetim ve gerekse finansman alanında oldukça ilgi çeken bir araştırma konusu olmuştur. KSS ile firma performansı arasındaki ilişkiyi incelemek üzere özellikle son 30 yılda birçok çalışma yapılmıştır. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde ilk çalışmaların Bragdon ve Marlin (1972) ve Moskowitz (1972) tarafından yapıldığı görülmektedir. Söz konusu çalışmalardan sonra sosyal sorumluluk kavramına olan ilgi artmış ve konuyla ilgili çok sayıda ampirik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların birçoğu söz konusu iki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuş olsa da, bilimsel olarak bu konuda henüz kesin bir fikir birliği bulunmamaktadır.

Türkiye’de KSS ile firma performansı arasındaki ilişkiyi ampirik olarak inceleyen sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar arasında Aras vd., (2009) Dinçer (2011), Alınacak vd., (2011) Arsoy vd., (2012)’nin çalışmaları önemlidir.

Yukarıdaki teorik tartışmalardan hareketle bu çalışmanın amacı KSS ile firma performansı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere İMKB’ye kayıtlı 117 firmanın 2009-2010 yıllarına ilişkin verileri incelenmiştir. Çalışmada regresyon ve korelasyon analizlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada firma performans göstergesi olarak biri muhasebe temelli (öz sermaye karlılığı-ROE) diğeri piyasa temelli (Tobin’s q) olmak üzere iki değişken kullanılmıştır. Çalışmada temel bağımsız değişken olarak KSS kullanılmıştır. KSS göstergesi olarak da firmaların ilgili yıllarda yapmış oldukları bağış ve yardımlar esas alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda KSS ile firma performansı göstergeleri arasında

pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu pozitif ilişki Tobin's q ile istatistiksel olarak anlamlıdır.

KSS'nin firma performansı üzerindeki etkisini inceleyen bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Girişi takiben ikinci bölümde KSS kavramı ve gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ilgili literatür taranmıştır. Dördüncü bölümde veri, değişken ve model tanımlanmıştır. Beşinci bölümde analiz sonuçları yer almaktadır. Son bölüm ise çalışmanın genel değerlendirilmesine ayrılmıştır.

2. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) literatürde çok yeni bir kavram olmamakla beraber, konuya toplumun duyarlılığı yeni yeni oluşmaktadır. KSS'nin tarihsel gelişimi üzerine yaptığı öncü çalışmasında Carrol (1999) KSS ile ilgili ilk çalışmaların 1950'li yıllarda yapıldığını ifade etmektedir.

KSS kavramıyla ilgili literatürde sayısız tanımlamalar bulunmaktadır. En genel tanımlama AB tarafından yapılmıştır. AB tanımlamasına göre KSS; şirketlerin gönüllü olarak, toplumsal ve çevresel konuları operasyonlarına ve paydaşlarıyla olan etkileşimlerine bütünleştirmeleridir

KSS tarihine bakıldığında Sanayi Devrimi bir milat olarak kabul edilmektedir. Sanayi devrimi öncesinde işletmecilik faaliyetleri çok küçük ölçekli, bilimsel temellerden yoksun, bireysel ticarethanelerden oluşmaktaydı. Bu dönemin 16.yy'a kadar olan kısmında, hayatın birçok alanını olduğu gibi ticari işler ve ilişkileri de dinler şekillendirmekteydi. Ticaretle uğraşan bireylerin sorumluluk anlayışları da dinlerinin öngördüğü inançlar, değerler ve ahlaki görüşleriyle, vicdanları çerçevesinde ortaya çıkmaktaydı.

16.yy ile 18.yy arasında Ortaçağ ticaret yapısı merkantalizmle birlikte gelişmeye ve değişmeye başlamıştır. Gelişen ve değişen ticari hayatla birlikte dönemin hakim görüşü "Bir ülkenin zenginliğinin sahip olduğu madenlerle ölçüleceği şeklindeydi. Bu dönemde fakirlere yardım etmek, işsizlere iş bulmak devletin görevi ve sorumluluğu olarak tanımlanmıştır" (Aktan, 2007). Bu düşünceyle o zamana kadar dinlerin şekillendiriyor olduğu sorumluluk kavramı, kilisenin yerini merkezi otoritelere yani devletlere bıraktığı gibi, bireylerin vicdanlarından çıkarılıp devlet görevi haline dönüştürülmüştür ve bu anlayış sanayi devrimine kadar süregelmiştir.

Sanayi devrimiyle birlikte, üretim artık büyük ölçekli olmaya başlamış, fabrikalar ve yeni istihdam alanları açılmış ve yepyeni bir ticaret hayatı ve ilişkileri oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde hakim görüş Adam Smith'in 'görünmez el' teorisi olmuştur. Adam Smith üretim ve karlılığın maksimize edilmesiyle, başka hiçbir şeye gerek olmaksızın, toplumun gelişeceğini ve refahın kendiliğinden artacağını vurgulamıştır. 1929 ekonomik bunalımına kadar süregelen bu görüşle, şirketler üretim ve

karlarını sürekli artırmak için çabalamışlar ve bunu yaparlarken de umursamaz bir biçimde kaynak kullanmış, bulundukları bölgelerde doğal dengeyi bozmuş, çevre kirliliklerine sebep olmuşlardır. Yine aynı dönemde çalışan hakları gözetilmemiş bu anlamda insan hakları ihlalleri yapılmıştır.

KSS'nin gelişmesi için en önemli etmenlerden biri 1929 ekonomik buhranı olmuştur. Devasa işletmelerin, görünmez el teorisinde iddia edildiği gibi, toplumun gelişimi ve refahını sağlayamadığı ortaya çıkmış ve işletmeler kendilerini sosyal sorumluluğa dair sorgulamaya başlamışlardır. Bu yeni düzende işletmelerin çevreye ve topluma verdikleri ağır tahribatların önlenmesi için çevre, insan hakları ve ticari konuları düzenleyen kanunlar yapılmaya başlanmış ve iş dünyası bu kanunlara uygun davranmak suretiyle bu konuların da en az kar ve verimlilik kadar önemli olduğu fikrine uygun davranmaya başlamışlardır.

KSS kavramının literatür başlangıcı sayılabilecek bu tarihlerden sonra konu ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen geniş bir literatür mevcuttur. Konuya ilişkin teorik çalışmaların daha önce ifade edildiği gibi 1950'li yıllara kadar uzandığı görülmektedir. Ampirik ilk çalışmalar ise 1970'li yıllardan itibaren yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bu noktada ilk ampirik çalışmalar Bragdon ve Marlin (1972) ve Moskowitz (1972) tarafından yapılmıştır. Söz konusu çalışmalardan sonra sosyal sorumluluk kavramına olan ilgi artmış ve konuyla ilgili çok sayıda ampirik çalışmalar yapılmıştır. Margolis ve Walsh (2003) yılında yaptıkları çalışmalarında 1972-2000 yılları arasında kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı arasındaki ilişkiyi araştıran 95 çalışmanın yapıldığını ifade etmişlerdir.

Van Beurden ve Gössling (2008) kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı arasındaki ilişkiye yönelik olarak yapılan literatür çalışmalarını inceledikleri makalelerinde yapılan çalışmaların önemli bir kısmında söz konusu iki değişken arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu ifade etmektedirler. Bazı çalışmalarda söz konusu iki değişken arasında negatif hatta ilişkinin olmadığını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Diğer bir ifade ile kurumsal sosyal sorumluluğun firma performansı üzerindeki etkisinin nasıl olduğu tartışmalı bir konudur. Negatif etkiye yönelik tartışmalar neoklasik mikro ekonomiye dayandırılmaktadır. Bu görüşe göre çevre veya sosyal aktivitelere yönelik maliyetler firmaların elde edeceği finansal faydalardan daha önce gelmektedir. Ayrıca firmaların kurumsal sosyal sorumluluk için yapmış oldukları çalışmaların sonuçlarının uzun vadede elde edileceği savunulmaktadır. Başka bir ifade ile kurumsal sosyal sorumluluk adına yapılan çalışmalar firmalara gelecekte bugünden daha fazla kazanç getireceği ifade edilmektedir. Bunun sonucu olarak da Friedman (1970)'in ifade ettiği gibi sosyal sorumluluk yatırımlarının firmaların kazancını

azaltılabileceği firma değerini düşürebileceği hatta hissedar getirisini düşürücü etkisinden dolayı rekabette dezavantaja yol açabileceği savunulmaktadır.

Çalışmanın bu kısmında kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen literatür çalışmalarından bazılarına yer verilmiştir. Bu kısımda öncelikle dünyada yapılan daha sonra ise kurumsal sosyal sorumluluk üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalar özetlenmiştir.

3.1 Dünyada Yapılan Çalışmalar

Frooman (1997) kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kurumsal veya yasal sorumluluklarını yerine getirmeyen firmaların değerinin azaldığını ortaya koymuştur. Başka bir ifade ile kurumsal sosyal sorumluluk gereklerini yerine getiren firmaların hissedarlarının zenginliğinin arttığını tespit etmiştir.

D’arcimoles ve Trebucq (2002) Fransız firmaları üzerine yaptıkları çalışmalarında kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Farklı sektörlerden 99 firma verisinden yapılan çalışma sonucunda söz konusu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan sonuçlar elde edilmiştir.

Kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı üzerine yapılan 52 çalışmayı inceledikleri çalışmalarında Orlitzky vd., (2003) 33 çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk ile firma performansı arasında pozitif, 5 çalışmada negatif ve 14 çalışmada ise söz konusu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ilişkilerin bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Margolis ve Walsh (2003) yapmış olduğu meta analizi çalışmasında 127 makaleyi incelemiş ve 54 çalışmada söz konusu değişkenler arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna karşın sadece 7 makalede kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı arasında negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Avusturalya firmaları üzerine yaptıkları çalışmalarında Brine vd., (2006) sosyal sorumluluk ve finansal performans arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Toplam 277 firma verisinin kullanıldığı çalışma sonucunda istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki tespit edilmiştir.

179 Kanada firma verisinden yararlandıkları çalışmalarında Makni vd., (2008) kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı arasındaki nedensellik ilişkisini araştırmışlardır. 2004-2005 yıllarını kapsayan çalışmalarında yazarlar Granger nedensellik yaklaşımını uygulamış ve söz konusu değişkenler arasında bir ilişkinin olmadığını tespit etmişlerdir. Ancak piyasa temelli performans göstergesi olarak kullanılan piyasa değeri ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde etmişlerdir. Yazarlar çalışmalarında daha sonra bireysel firma verilerinden yararlanarak kurumsal sosyal sorumluluk ile performans arasındaki ilişkiyi incelemiş ve negatif bir ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir.

Arx ve Ziegler (2009) 2003-2006 yıllarını kapsayan çalışmalarında ABD ve Avrupa ülkeleri üzerine yaptıkları çalışmalarında kurumsal sosyal sorumluluğun hisse senedi getirileri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Fama-French'in üç faktörlü modelinden yararlanılan çalışmada hem ABD hem de Avrupa ülkelerinde kurumsal sosyal sorumluluğun hisse senedi getirileri üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu pozitif etkinin ABD firmaları için anlamlılık düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Choi vd., (2010) Kore firmaları üzerine yaptıkları ve toplam 1102 gözlemden yararlandıkları çalışmalarında kurumsal sosyal sorumluluk ile kurum finansal performansı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 2002-2008 yıllarını kapsayan çalışmaları sonucunda yazarlar, kurumsal sosyal sorumluluk ile firma performansı arasında pozitif ve istatistiksel olarak da oldukça anlamlı sonuçlar bulmuşlardır.

Cardebat ve Sirven (2010) sermaye varlıklarını fiyatlama modelinden yararlandıkları ve 154 firma verisi kullandıkları çalışmalarında kurumsal sosyal sorumluluğun finansal performans üzerindeki etkisini incelemişlerdir. 2000-2008 yıllarını kapsayan çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk ile performans arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

3.2 Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Kurumsal sosyal sorumluluğun firma performansı üzerine ilişkiyi Türkiye’de ampirik olarak inceleyen çok az çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalar içerisinde Aras vd., (2009) Dinçer (2011), Alınçık vd., (2011) Arsoy vd., (2012)’nin çalışmaları önemlidir.

Aras vd., (2009) yaptıkları çalışmalarında 40 firmanın 2005-2007 yıllarına ilişkin verilerini kullanmışlardır. Çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk göstergeleri olarak firmalar hakkında yapılan bir takım açıklamalar esas alınmıştır. Çalışma sonucunda söz konusu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edilememiştir. Yazarlar ortaya çıkan bu sonucu örneklem hacminin düşüklüğü ve ülkeye özgü faktörler ile ilişkilendirilmiştir.

Anket yönteminin kullanıldığı çalışmalarında Alınçık vd., (2011) sosyal sorumluluk bilgisinin paydaşların niyetlerini nasıl etkiledikleri araştırılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda kurumsal sosyal sorumluluk çalışmalarına paydaşların olumlu tepki verdikleri belirlenmiştir.

Dinçer (2011) yaptığı çalışmada yatırımcıların kurumsal sosyal sorumluluk raporlarına bakışlarını incelemiştir. İMKB üzerine yapılan çalışma sonucunda yazar yatırımcıların kurumsal sosyal sorumluluk raporlarına önem verdiği sonucuna ulaşmıştır.

Konuya ilişkin Arsoy vd., (2012)’nin çalışmaları önemlidir. 28 firma verisinden yararlanılan çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk ile firma performansı arasındaki ilişki araştırılmış ve yapılan analiz sonucunda söz konusu değişkenler arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

4. VERİ, DEĞİŞKENLER VE MODEL

4.1 Veri Seti

Bu çalışmanın temel amacı kurumsal sosyal sorumluluğun firma performansı üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere İMKB'ye kayıtlı farklı sektörlerden ve ilgili dönemlerde süreklilik gösteren 117 firma verisinden yararlanılmıştır. Varlık yapılarının farklı olması nedeniyle mali sektörde yer alan firmalar kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışma 2009-2010 yıllarını kapsamaktadır. Kullanılan tüm verilere İMKB resmi web sayfasından (www.imkb.gov.tr) ulaşılmıştır.

4.2 Değişkenler

Firma performansı üzerinde kurumsal sosyal sorumluluğun etkisinin araştırıldığı bu çalışmada araştırma modelini oluşturan değişkenler performans, bağımsız ve kontrol değişkenleri olmak üzere üçe ayrılmıştır. Değişkenlere ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

4.2.1 Performans Değişkenleri

Konuya ilişkin olarak yapılan ampirik çalışmalarda firma performans göstergeleri muhasebe temelli ve piyasa temelli olarak iki gruba ayrılmaktadır. Türk Sermaye Piyasası üzerine yapılan bu çalışmada muhasebe temelli performans göstergesi olarak ROE kullanılmış ve şöyle hesaplanmıştır.

$$ROE = \text{Net Kar} / \text{Öz Sermaye}$$

Piyasa temelli gösterge olarak ise Tobin's Q değeri kullanılmıştır. Konuya ilişkin yapılan çalışmaların önemli bir kısmında piyasa temelli gösterge olarak Tobin's q değerinin kullanıldığı görülmektedir. Tobin's q firma performans göstergesi olarak kullanılan ve firmanın büyüme göstergesi olarak kabul edilen bir orandır. İlk olarak 1969 yılında James Tobin tarafından hesaplanmış olan bu oran firmanın pazar değerinin varlıkların yerine koyma maliyetine oranlanması ile hesaplanmaktadır. Uygulamada yerine koyma maliyetinin hesaplanması güçtür. Bu nedenle Tobin's q oranı daha sonra Linderberg ve Ross (1981), Lewellen ve Badrinath (1997) ve Chung ve Pruitt (1994) tarafından tekrar hesaplanmıştır.

$$Q_{it} = \text{Piyasa Değeri}_{it} / \text{Defter Değeri}_{it}$$

4.2.2 Bağımsız Değişken

Çalışmada kullanılan temel bağımsız değişken kurumsal sosyal sorumluluk (KSS)'dir. Kurumsal sosyal sorumluluğun firma performansı üzerindeki etkisini inceleyen ve yukarıda özetlenen literatür çalışmalarında yazarlar kurumsal sosyal sorumluluk göstergesi olarak farklı değişkenleri kullandıkları görülmektedir. Farklı göstergelerin kullanılması kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Wolfe ve Aupperle (1991) in belirttikleri gibi kurumsal sosyal sorumluluğun ölçülmesinin tek ve en iyi yolu yoktur. Son yıllarda kurumsal sosyal sorumluluğun ölçümünde kullanılmak üzere bazı endekslerin geliştirildiği görülmektedir. Ülkemizde de

kurumsal sosyal sorumluluk endeksine yönelik önemli çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği (TKSSD)³ tarafından 2010 yılında Endeks oluşturma çabalarına başlanmış ve 2012 yılı başı itibarı ile bu çalışma sonuçlarının neticelenmesi hedeflenmektedir. Böyle bir endeksin hazırlanması ve yayınlanması konuya ilişkin yapılacak çalışmalarda önemli ölçüde artış meydana getireceği ve konuya daha farklı açılardan yaklaşılmasına yardımcı olacaktır.

Kurumsal sosyal sorumluluğun firma performansı üzerindeki etkisini inceleyen bu çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk göstergesi olarak firmaların ilgili dönemde yapmış oldukları bağış ve yardımlar dikkate alınmıştır. Analiz kapsamındaki firmaların finansal tablo dipnotlarından elde edilen bu bilgi ilgili yılda yapılan toplam harcamalara oranlanarak hesaplanmıştır.

4.2.3 Kontrol Değişkenler

Kurumsal sosyal sorumluluğun firma performansı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmada ayrıca üç kontrol değişkeni (BUYUK, BORC ve YAS) ve iki de kukla değişken (YABANCI ve AİLE) kullanılmıştır. Söz konusu değişkenler aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

BUYUK= Firma piyasa değerinin doğal logaritması

BORC= Toplam Borçlar/Toplam Varlıklar

YAS= Firmanın faaliyete başladığı yıl ile 2012 yılı arasındaki fark

YABANCI= Firmanın ortakları arasında yabancı olması halinde 1, aksi halde 0

AİLE= Firma bir aile firması ise 1, aksi halde 0

4.3 Model

Kurumsal sosyal sorumluluğun firma performansı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmada çoklu regresyon modelleri kullanılmış ve aşağıdaki model geliştirilmiştir:

TEMEL MODEL

$$\text{PERFORMANS (ROE, Q)} = \beta_1 + \beta_2 (\text{KSS}) + \beta_3 (\text{BUYUK}) + \beta_4 (\text{BORC}) + \beta_5 (\text{YAS}) + \beta_6 (\text{YABANCI}) + \beta_7 (\text{AİLE}) + \varepsilon$$

5. ANALİZ SONUÇLARI

Tablo 1’de ampirik analizlerde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistik bilgileri yer almaktadır. Muhasebe temelli firma performans göstergesi olarak kullanılan ROE’nin ortalama değeri yaklaşık % 2’dir. Firma büyüme göstergesi olan ve piyasa temelli performans göstergesi

³ Endeks ile ilgili detaylar için http://kssd.org/dl/KSS_Turkiye_Endeksi.pdf bakınız.

olarak kullanılan Tobin's q'nun ortalama değeri ise 2,3581 olarak bulunmuştur.

Çalışmada temel bağımsız değişken olarak kullanılan ve yukarıda da ifade edildiği gibi analiz kapsamındaki firmaların ilgili yıllarda yapmış olduğu bağış ve yardımlar olarak dikkate alınan KSS'nin toplam harcamalar içindeki payı ise % 1 civarındadır. Analiz kapsamındaki firmaların borçlanma oranlarının (BORC) yaklaşık % 43 ve yaşlarının ise 38 olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistik

Değişkenler	Gözlem	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std.Sapma
roe	237	-,95	,65	,0247	,22278
q	237	-,97	20,21	2,3581	2,92356
kss	237	,00	,22	,0109	,02688
buyuk	237	8,08	16,96	12,2369	1,77193
borc	237	,02	,94	,4283	,20947
yas	237	9,00	77,00	38,6835	13,49502
yabancı	237	,00	1,00	,1308	,33790
aile	237	,00	1,00	,7637	,42570

Tablo 2'de korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır. Tablo 2 incelendiğinde KSS ile performans göstergeleri arasında pozitif ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu pozitif ilişki Tobin's q ile istatistiksel olarak anlamlıdır. KSS ile firma büyüklüğü (BUYUK), firma yaşı (YAS) ve kukla değişken (YABANCI) ile pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu pozitif ilişki BUYUK değişkeni ile % 10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. YAS değişkeni ile KSS arasındaki pozitif ilişkiyi de dikkate aldığımızda büyük ve daha deneyimli firmaların daha fazla KSS yatırımlarına yöneldiği şeklinde değerlendirme yapılabilir. KSS ile firma borçlanma oranı (BORC) arasında negatif bir ilişki bulunmuş ancak bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 2: Korelasyon Tablosu

Değişkenler	roe	q	kss	buyuk	borc	yas	yabancı
roe	1						
q	,048	1					
kss	,029	,148*	1				
buyuk	,330**	,308**	,157*	1			
borc	-,019	-,025	-,060	-,096	1		
yas	,013	,098	,046	,151*	-,103	1	
yabancı	-,033	,120	,107	,062	-,020	,040	1
aile	,053	-,013	-,045	,028	-,064	,146*	-,609*

* ve ** sırasıyla % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 3’de kurulan regresyon modelinin sonuçları yer almaktadır. Tablo 3a’da muhasebe temelli performans göstergesi olarak kullanılan model sonuçları görülmektedir. Sonuçlar incelendiğinde ROE ile KSS arasında pozitif ancak istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. Tablodan elde edilen önemli bulgu firma büyüklüğü ile ROE arasında pozitif ve istatistiksel olarak % 1 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin varlığıdır.

Tablo 3a: Regresyon Analizi Sonuçları

DEĞİŞKEN VE PARAMETRELER	BAĞIMLI DEĞİŞKEN: ROE		
	KATSAYI	T İSTATİSTİĞİ	OLASILIK
Sabit	-,485	-4,372	,000***
Kss	,141	,270	,788
Buyuk	,341	5,335	,000***
Borc	-,010	-,149	,881
Yas	-,040	-,615	,539
Yabancı	-,033	-,419	,676
Aile	,029	,355	,723
F değeri	4,918***		
D-w	2,035		
Düz r ²	,114		
Gözlem	237		

*, ** ve *** sırasıyla % 10, % 5 ve % 1 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 3b’de firma performans göstergesi olarak kullanılan Tobin’s q ile KSS arasındaki ilişkinin sonuçları yer almaktadır. Sonuçlar incelendiğinde KSS ile Tobin’s q arasında pozitif istatistiksel olarak % 10 düzeyinde anlamlı bir sonucun olduğu görülmektedir. Bu sonuç firmaya yatırım yapanların firmanın yapmış olduğu kurumsal sosyal sorumluluk yatırımlarına olumlu tepki verdiği şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir ifade ile kurumsal sosyal sorumluluk yatırımları arttıkça firmanın piyasa değeri de artmaktadır. Model 3a sonuçları ile tutarlı bir biçimde Tobin’s q değeri ile firma büyüklüğü arasında pozitif ve % 1 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Önemli bir sonuç da firmanın sermaye yapısı içerisinde yabancı payının artmasının firmanın piyasa değeri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3b: Regresyon Analizi Sonuçları

DEĞİŞKEN VE PARAMETRELER	BAĞIMLI DEĞİŞKEN: TOBIN'S Q		
	KATSAYI	T İSTATİSTİĞİ	OLASILIK
Sabit	-4,630	-3,194	,002***
Kss	12,099	1,767	,079*
Buyuk	,510	4,864	,000***
Borc	-,126	-,144	,866
Yas	,010	,687	,493
Yabancı	1,257	1,825	,069*
Aile	,056	,693	,489
F değeri	5,296***		
D-w	1,931		
Düz r ²	,121		
Gözlem	237		

*, ** ve *** sırasıyla % 10, % 5 ve % 1 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

6. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Ekonomik hayatın en temel birimleri olan işletmeler, varlıklarını sürdürebilmek, yeni yatırımlar yapabilmek ve sahiplerine kazanç sağlayabilmek için kar elde etmeyi hedefleyen kurumlardır. Bu anlamda kar etmek, işletmelerin en temel hedeflerinin başında gelmektedir. Fakat günümüz koşullarında sadece bu hedefe yönelen işletmelerin uzun dönemde yaşayabilme şansları neredeyse kalmamıştır. İşletmelerin ekonomik hayat dışında, toplumsal hayata dair rolleri (sosyal sorumlulukları) 1950'lerden itibaren sorgulanmaya başlamıştır. İşletmelerin içinde bulundukları topluma, çevreye ve hatta dünyaya etkileri arttıkça, toplumun bu konuya olan ilgisi de aynı paralelde artmıştır. İşletmeler çevreleriyle olan ilişkilerinde ne kadar başarılı olurlarsa, gelecek hedeflerine ulaşabilmeleri aynı paralelde kolaylaşmaktadır. Çevreleriyle (müşteriler, toplum, çevre, iş görenler, rakipler, tedarikçiler) başarılı ilişkiler kurmak isteyen işletmelerin sosyal sorumluluklarını yerine getirmeksizin bunu gerçekleştirebilmeleri imkansızdır. Toplumun nezdinde işletmeler artık yalnızca mal ve hizmet üreterek faaliyet gösteren kurumlar olmaktan çıkmış, içinde yaşadıkları topluma, çevreye ve dünyaya karşı sosyal sorumluluk faaliyetleri de gerçekleştirmeleri beklenen kurumlar haline gelmişlerdir.

Toplumun bu yöndeki beklentileri ve işletmelerin günümüz rekabet koşullarında öne çıkma çabaları, sosyal sorumluluk konusunun gerek ekonomik ve gerekse akademik hayatta önemini arttırmıştır. İşletmelerin sosyal sorumlulukları, günümüzde her geçen gün daha önem kazanan ve üzerinde çalışılan bir konu haline gelmiştir. Günden güne daha fazla bilinçlenen tüketiciler, toplum, sivil toplum kuruluşları (STK), sendikalar, çeşitli insan hakları ve çevre örgütleri, işletmelere yönelik, sosyal sorumluluk çalışmaları gerçekleştirmeleri konusunda, baskılarını gün geçtikçe artırmaktadırlar.

KSS kavramının gelişimi ve önemine paralel olarak, KSS ile firma performansı arasındaki ilişki gerek stratejik yönetim ve gerekse finansman alanında oldukça ilgi çeken bir araştırma konusu olmuştur. KSS ile firma performansı arasındaki ilişkiyi incelemek üzere özellikle son 30 yılda birçok çalışma yapılmıştır. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde ilk çalışmaların Bragdon ve Marlin (1972) ve Moskowitz (1972) tarafından yapıldığı görülmektedir. Söz konusu çalışmalardan sonra sosyal sorumluluk kavramına olan ilgi artmış ve konuyla ilgili çok sayıda ampirik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların birçoğu söz konusu iki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuş olsa da, bilimsel olarak bu konuda henüz kesin bir fikir birliği bulunmamaktadır.

Bu çalışmanın amacı KSS ile firma performansı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere İMKB'ye kayıtlı 117 firmanın 2009-2010 yıllarına ilişkin verileri incelenmiştir. Çalışmada regresyon ve korelasyon analizlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada firma performans göstergesi olarak biri muhasebe temelli (öz sermaye karlılığı-ROE) diğeri piyasa temelli (Tobin's q) olmak üzere iki değişken kullanılmıştır. Çalışmada temel bağımsız değişken olarak KSS kullanılmıştır. KSS göstergesi olarak ta firmaların ilgili yıllarda yapmış oldukları Bağış ve Yardımlar esas alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda KSS ile firma performansı göstergeleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu pozitif ilişki Tobin's q ile istatistiksel olarak anlamlıdır.

Kurumsal sosyal sorumluluğun firma performansı üzerindeki etkisini inceleyen ve konuya ilişkin kısıtlı literatüre katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışma bir takım sınırlılıkları da kapsamaktadır. Konuya ilişkin yapılan ampirik çalışmalarda karşılaşılan en büyük sorun KSS'nin nasıl ölçüleceğidir. Yurtdışındaki çalışmalara bakıldığında farklı endekslerin veya subjektif ölçümlerin kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan endeksler de ülkeler bazında farklı değerlendirmeleri içermektedir. Diğer bir ifade ile ölçüm noktasında genel bir yaklaşımın benimsendiğini söylemek zordur. Son dönemde Kinder, Lydenberg ve Domini (KLD) endeksinin KSS ölçümünde ön plana çıktığı görülmektedir. Ülkemizde de konunun artan önemine paralel olarak bu konuda girişimlerin olduğu bilinmektedir. Daha önce ifade edildiği gibi TKSSD tarafından KSS Türkiye Endeksi'nin oluşturulmasına yönelik önemli çalışmalar yapılmıştır. Böylesi bir endeksin hazırlanması ve tüm firmaların endeks skorlarının yayınlanması konuya ilişkin yapılacak çalışmalarda sağlıklı sonuçlar verecektir.

Çalışmanın diğer önemli bir sınırlılığı da inceleme yapılan dönem ve firma sayısıdır. Yukarıda da ifade edildiği gibi KSS ölçümü konuya ilişkin en önemli sorundur. Bu çalışmada KSS göstergesi olarak ilgili yıllarda firmalar tarafından yapılan Bağış ve Yardımlar esas alınmıştır. Bağış ve Yardımlar ile ilgili bilgiler firmaların finansal tablo dipnotlarından elde edilmiştir. Ancak firmaların tümünün söz konusu bilgilerini ayrı bir başlık altında raporlamadıkları görülmektedir. KSS yapısı itibari ile uzun dönemli etkiye sahip bir uygulama olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle KSS'nin firma

performansı üzerindeki etkisi araştırılırken daha uzun vadelerin göz önünde bulundurulması gerekir.

Konuya ilişkin gelecekte yapılacak çalışmalarda söz konusu sınırlılıkların göz önünde bulundurulması daha anlamlı sonuçların elde edilmesine olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

1. AKTAN, C. C. ve BÖRÜ, D. (2007). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Kurumsal Kültür*, SPK Yayınları, Ankara.
2. ALNIAÇIK, U., Alnaçık, E., and Genç, N. (2011). “How Corporate Social Responsibility Information Influences Stakeholders’ Intentions”, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management Corp. Soc. Responsib. Environ. Mgmt.* 18: 234–245.
3. ARAS, G., Aybars, A., and Kutlu, Ö. (2009). “Investigating the relationship between corporate social responsibility and financial performance in emerging markets”, *International Journal of Productivity and Performance Management* Vol. 59 No. 3: 229-254.
4. ARSOY, A. P., Arabacı, Ö., and Çiftçioğlu, A. (2012). “Corporate Social Responsibility And Financial Performance Relationship: The Case Of Turkey”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi* 14: 159-176.
5. ARX, U.V., and Ziegler, A. (2008). “The effects of CSR on stock performance: new evidence for USA and Europe”, *Economic Working Paper Series*, Swiss Federal Institute of Technology Zurich.
6. BRADGON, J. H., and Marlin, J. (1972). “Is pollution profitable?”, *Risk Management*, 19 (4): 9-18.
7. BRINE, M., Brown, R. and Hackett G. (2006). “Corporate Social Responsibility and Financial Performance in the Australian Context”, *Economic Round-up*: 47-58
8. CARDEBAT, J-M., and Sirven, N. (2010). “What corporate social responsibility reporting adds to financial return?”, *Journal of Economics and International Finance* Vol. 2 (2): 20-27.
9. CARROLL, A.B. (1999). “Corporate Social Responsibility”, *Business and Society*, Vol. 38, No.3: 268-292
10. CHOI, J-S., Kwak, Y-M., and Choe, C. (2010). “Corporate Social Responsibility and Corporate Financial Performance: Evidence from Korea” <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/22159/>
11. CHUNG, K.H., and Pruitt, S. W. (1994), “A Simple Approximation of Tobin’s q”, *Financial Management*, C: 23, No: 3: 70-74.

12. D'ARCIMOLES, C-H., and TREBUCQ, C. (2002). "The Corporate Social Performance-Financial Performance Link: Evidence from France" http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=306599
13. DİNÇER, B. (2011). "Do the Shareholders Really Care about Corporate Social Responsibility?", *International Journal of Business and Social Science* Vol. 2 No.10: 71-76.
14. FRIEDMAN, M. (1970). "The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits", *The New York Times Magazine* September 13.
15. FROOMAN, J. (1997). "Socially Irresponsible and Illegal Behavior and Shareholder Wealth", *Business and Society* 36 (3): 221–249.
16. LEWELLEN, W. G., and Badrinath, S.G. (1997). "On the Measurement of Tobin's q", *Journal of Financial Economics*, Vol. 44: 77-122.
17. LINDENBERG, E. B., and Ross, S. A. (1981). "Tobin's q Ratio and Industrial Organization", *Journal of Business*: 1-32.
18. MAKNI, R., Francoeur, C., and Bellavance, F. (2008). "Causality Between Corporate Social Performance and Financial Performance: Evidence from Canadian Firms", *Journal of Business Ethics* 89: 409–422
19. MARGOLIS, J.D. and Walsh, J.P. (2003). "Misery loves companies: Rethinking social initiatives by business", *Administrative Science Quarterly* 48: 268-305.
20. MOSKOWITZ, M. (1972). "Choosing socially responsible stocks", *Business and Society*, 1: 71-75.
21. ORLITZKY, M., Schmidt, F. L. and Rynes, S. L. (2003). "Corporate Social and Financial Performance: A Meta Analysis", *Organization Studies* 24 (3): 403–441.
22. VAN BUERDEN, P., and Gossling, T. (2008). "The Worth of Values – A Literature Review on the Relation Between Corporate Social and Financial Performance", *Journal of Business Ethics*, 82: 407–424.
23. WOLFE, R., and Auperle, K. (1991). "Introduction to corporate social performance: Methods for evaluating an elusive construct". *Research in Corporate Social Performance and Policy*, 12: 265–268